

УДК 37.064.1/2:37.018.4:004

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-6\(213\)-48-52](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-6(213)-48-52)

Іваницька Наталія Анатоліївна,
кандидатка педагогічних наук, директорка,
Чернігівська загальноосвітня школа I-III ступенів №35
Чернігівської міської ради Чернігівської області, Україна
Nataliia Ivanytska,
Candidate of Pedagogical Sciences, Director,
Chernihiv Secondary School of I-III degrees N35
Chernihiv City Council of Chernihiv Region, Ukraine
E-mail: nataliaivanucka.01@gmail.com
ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-1422-1176>

СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

A Розкрито особливості професійної взаємодії вчителів початкової та базової школи в системах «вчитель-психологічна служба», «вчитель-група вчителів», «вчитель-адміністрація школи». Описано переваги та недоліки для кожної із них в умовах змішаного навчання учасників освітнього процесу у закладі загальної середньої освіти. Проаналізовано вимоги сучасних нормативних документів щодо організації офлайн- та онлайн-співпраці педагогічних працівників із метою формування їх науково-дослідницьких компетентностей. Відображено можливості сучасних електронних ресурсів Viber, Telegram, Google Classroom, Zoom для професійної онлайн-взаємодії в зазначених системах.

Ключові слова: професійна взаємодія; початкова школа; базова школа; змішане навчання; загальноосвітня школа

The state of the implementation of partnership pedagogics in an institution of general secondary education in conditions of mixed education

S The article reveals the peculiarities of the professional interaction of primary and basic school teachers in the systems "teacher-psychological service", "teacher-group of teachers", "teacher-school administration". The advantages and disadvantages of each of them in the conditions of mixed education of the participants of the educational process in the institution of general secondary education are described. The requirements of modern normative documents regarding the organization of offline and online cooperation of pedagogical workers with the aim of forming their scientific and research competences were analyzed. The possibilities of modern electronic resources such as Viber, Telegram, Google Classroom, and Zoom for professional online interaction in the specified systems are shown. Aspects of partnership interaction are highlighted: considering the basics of pedagogical psychology; possession of the psychological culture of communication; formed psychological competence of the teacher; orientation of partnership activity on the development of activity, thinking; observance of a democratic way of partnership activity; and creation of a favorable psychological and pedagogical environment for revealing the potential of children. The following areas of joint interaction among teachers have been identified: creation of dialogue platforms for open partnership; preparation for the implementation of the goals and objectives of STEM education; and preparation of science and mathematics teachers for the use of digital resources in the educational process. Directions of professional interaction in the "teacher-group of teachers" and "teacher-group of teachers-school administration" systems are described, considering the pedagogical internship program, a set of competence-building activities, creating the necessary conditions for organizing a pedagogical internship, and familiarizing a young teacher with the school's activities.

Keywords: professional interaction; elementary school; basic school; mixed education; comprehensive school

Актуальність проблеми. Становлення української освіти в нових умовах сьогодення все більше потребує дотримання принципів гуманізму та демократизації у взаємовідносинах між учасниками освітнього процесу. Тому практична реалізація у закладі загальної середньої освіти (ЗЗСО) компетентнісної парадигми освіти та педагогіки партнерства стає актуальнішою.

Педагогіка співробітництва, вивченню якої присвячені дослідження І. Волкова, І. Іванова, Є. Ільїна, В. Караковського, С. Лисенкової, В. Шаталова, М. Щетиніна, виступає прототипом педагогіки партнерства.

Аналіз попередніх досліджень свідчить, що педагогіка партнерства є напрямом педагогічної взаємодії. Згідно з дослідженнями І. Прокопенко

[11, с. 10–11] в науковій літературі виокремлено такі основні моделі педагогічної взаємодії: авторитарна, особистісно зорієнтована, індивідуально орієнтована, самоорієнтуюча. Згідно з дослідженням Л. Карпової [2, с. 18–19] в основі взаємодії учасників освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства – низка педагогічних принципів, серед яких найважливішими в межах обраної нами проблематики наступні принципи: варіативності, транспарентності, партнерства.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Для систем професійної взаємодії «вчитель-психологічна служба», «вчитель-група вчителів», «вчитель-адміністрація школи», які недостатньо досліджені для співпраці вчителів початкової та базової школи, набуває нового змісту самоорієнтуюча модель.

Метою статті є визначення для кожної із зазначених систем професійної взаємодії вчителів початкової та базової школи, які викладають предмети природничо-математичного циклу, переваг і недоліків їх офлайн- та онлайн-співпраці в умовах змішаного навчання у ЗЗСО.

Викладення основного матеріалу дослідження. На важливість професійної офлайн-взаємодії у системі «вчитель-психологічна служба» вказано у дослідженнях О. Онаць, А. Данко [4], що пов'язано із необхідністю врахування у ЗЗСО інклюзивної освіти учнів. Актуальними для нашого дослідження є праці, в яких розглядаються інклюзивне освітнє середовище, де за співпраці вчителів та шкільного психолога створюються умови для вдосконалення комунікативних навичок при роботі з усіма учнями класу, у тому числі з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП) та з учнями, здібними до навчання. Відповідно до цього серед переваг професійної офлайн-взаємодії в системі «вчитель-психологічна служба школи», на нашу думку, можна виділити наступні: розширення діапазону способів вирішення існуючих проблем; допомога в реалізації власних ресурсів для розв'язання питань; більша ймовірність організації довірчого діалогу; можливість отримання інформації щодо організації інклюзивного навчання. Відповідно до переваг професійної онлайн-взаємодії в системі «вчитель-психологічна служба» виділяємо наступні: опосередковане спілкування, конфіденційність одержання інформації,

дотримання етичних принципів, надання вчасної професійної психологічної допомоги; доступ до різноманітних джерел інформації завдяки використанню Інтернет; підвищення ефективності спілкування за рахунок використання «Ефекту обмеженої комунікації» та «Ефекту довірливості» [3, с. 11].

Крім переваг, професійна офлайн-взаємодія в системі «вчитель-психологічна служба школи» має також певні недоліки: несвоєчасність в отриманні психологічної допомоги, обумовлена різними суб'єктивними причинами; обмеженість джерел інформації (переважно суб'єкт-суб'єктна взаємодія); потребує сучасного технічного та методичного забезпечення, володіння методикою онлайн-спілкування. Оскільки керівником ЗЗСО є директор, то для організації педагогіки партнерства необхідно враховувати базовий нормативний документ – «Професійний стандарт «Керівник (директор) ЗЗСО» (далі Професійний стандарт) [10]. Серед загальних компетентностей керівника, визначених у Професійному стандарті [там само, с. 8–9], є такі компетентності: здатність до міжособистісної взаємодії, робота в команді; здатність до системного та критичного мислення, аналізу та синтезу інформації з різних джерел. Відповідно до переліку професійних компетентностей керівника ЗЗСО найвагомішими, на наш погляд, для професійної взаємодії в системі «вчитель-адміністрація школи» є наступні: компетентність стратегічного управління закладом освіти; компетентність стратегічного управління персоналом; лідерська компетентність; емоційно-етична компетентність; компетентність педагогічного, соціального та мережевого партнерства; забезпечення співпраці залучених фахівців (психологів, асистентів учителя тощо) для надання додаткової підтримки особам з ООП; інклюзивна компетентність; організація забезпечення інклюзивного навчання, психолого-педагогічного супроводу учнів з ООП; інформаційно-цифрова компетентність [там само, с. 10–11]. Отже, зазначені професійні компетентності керівника ЗЗСО, визначені Професійним стандартом, є основою для професійної взаємодії педагогічних працівників у системі «вчитель-адміністрація школи».

Для партнерської професійної офлайн-взаємодії в системі «вчитель-адміністрація школи» можна виділити такі переваги:

налагоджування соціальної взаємодії, співробітництва з колегами; попередження та розв'язання конфліктів; урахування особливостей педагогів. Однак, крім переваг, офлайн-взаємодія для вказаної системи має також і певні недоліки: виникає потреба у комплексному методичному забезпеченні формування в учасників взаємодії емоційно-етичної, інклюзивної компетентностей і компетентностей соціального партнерства.

Відповідно до наказу МОН України від 09.01.2019 р. №17 «Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти» [9] управлінням ДСЯО розроблені критерії оцінювання освітніх та управлінських процесів у ЗЗСО. Найвагомими є такі напрями оцінювання, які можуть бути застосовані як для професійної взаємодії як в офлайн, так і онлайн: «Діяльність педагогічних працівників закладу освіти»; «Налагодження співпраці зі здобувачами освіти, їх батьками, працівниками закладу освіти»; «Наявність стратегії розвитку та системи планування діяльності закладу, моніторинг виконання поставлених цілей та завдань».

Відповідно до методичних рекомендацій щодо організації дистанційного навчання [5, с. 10–11] особливого значення набуває співпраця в системі «вчитель-адміністрація школи» для реалізації завдань індивідуальної освітньої траєкторії осіб з ООП вчителями та асистентами вчителів: спільне обговорення та аналіз індивідуальної програми розвитку дитини, календарно-тематичне планування, вибір тем для вивчення в дистанційному режимі, розроблення тематичних завдань у системі онлайн-навчання у межах встановленого навантаження. Тому для партнерської професійної онлайн-взаємодії в системі «вчитель-адміністрація школи» можна виділити такі переваги: оволодіння певним інструментарієм із використання сучасних освітніх ресурсів та організація своєчасного навчання вчителів; урахування технічних можливостей учасників взаємодії, їх доступ до мережі Інтернет. Серед недоліків професійної онлайн-взаємодії в зазначеній системі виділяємо наступні: потреба у виборі дієвих форм співпраці, спрямованих одночасно на професійний розвиток вчителів та адміністрації школи; пошук альтернатив щодо реалізації заходів із формування академічної доброчесності як учителів, так і адміністрації школи.

Складник системи професійної офлайн-взаємодії «вчитель-група вчителів» у науковій літературі [1; 6] найчастіше розглядають з позиції технології партнерства. Основою партнерства у системі професійного розвитку педагогів Л. Покроєва [6, с. 66] обирає кластерний підхід, який полягає в тому, що освітній кластер виступає інструментом партнерської взаємодії освітніх установ для взаємообміну ресурсами, ідеями, інформацією, налагодження ефективних комунікацій через створення освітніх ХАБів, технопарків. Серед ефективних форм педагогічної взаємодії Л. Покроєва [там само, с. 69] вказує педагогічні школи цільового навчання (педагогічна інтернатура, школа педагога-новатора тощо), які мають тематичну спрямованість; мобільні творчі колективи педагогічних працівників; Інтернет-спільноти вчителів різних предметів; методичні студії. Згідно з наказом МОН від 25.10.2021 р. №1128 «Про затвердження Положення про педагогічну інтернатуру» [7] замість застарілої форми роботи із молодими вчителями (Школи молодого вчителя) вступає в дію сучасніший формат професійної взаємодії вчителів – педагогічна інтернатура, що передбачає реалізацію системи заходів, спрямованих на набуття педагогічними працівниками фахової майстерності, формування професійних компетентностей, адаптацію до умов педагогічної діяльності.

Серед переваг професійної офлайн-взаємодії в системі «вчитель-група вчителів» Ж. Вихрестенко [1, с. 7] виділяє: оптимізацію виконання роботи, ефективність засвоєння нового, формування мотивів і професійного інтересу, активізацію діяльності (планування, рефлексія, самоконтроль, взаємоконтроль). Крім переваг, автор [там само, с. 7] виділяє також і низку недоліків для групової професійної офлайн взаємодії для вказаної системи: утворення груп – їх складу, витрата часу на підготування завдань для виконання роботи в групі. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1190 «Про затвердження Положення про сертифікацію педагогічних працівників» одним із напрямів професійної взаємодії є сертифікація вчителів [8], метою якої є виявлення експертами та заохочення педагогічних працівників із високим рівнем професійної майстерності. Сертифікація вчителя передбачає як офлайн, так і онлайн професійну взаємодію педагогічних працівників. Професійну

онлайн-взаємодію в системі «вчитель-група вчителів» на практиці переважно реалізують через режими вебконференцій, вебінарів через Viber, Telegram, Google Classroom, Zoom тощо. Оскільки онлайн-взаємодії в системі «вчитель-учні» та «вчитель-група вчителів» передбачають використання однакових електронних освітніх ресурсів, то переваги та недоліки онлайн-взаємодії у зазначених системах будуть, на нашу думку, ідентичними.

Результати дослідження. За підсумками аналізу стану реалізації педагогіки партнерства можна стверджувати, що педагогічна взаємодія в системах «вчитель-учень» та професійна взаємодія в системах «вчитель-група вчителів», «вчитель-адміністрація школи», «вчитель-психологічна служба школи» має низку спільних переваг для очної (партнерство за принципом «кращий серед рівних», розширення діапазону способів вирішення проблем на основі реалізації власних ресурсів тощо) та дистанційної (максимальна індивідуалізація термінів і темпу взаємодії; підвищення рівня самостійності через опосередковане спілкування; надання можливості співпраці без територіальних і часових обмежень; дотримання етичних принципів через «Ефект довірливості»; доступ до різних джерел інформації завдяки використанню Інтернет тощо) співпраці.

Висновки з даного дослідження. Застосування сучасних форм офлайн- та онлайн-взаємодії педагогічних працівників має низку переваг, але й неоподдане недоліків. Серед загальних недоліків під час дистанційної взаємодії для кожної із зазначених систем можна вказати наступні: відсутність емоційного забарвлення та потреба в оволодінні методикою онлайн-спілкування; обмеженість у використанні в часі у відповідності до санітарно-гігієнічних вимог; потреба у відповідному сучасному технічному та методичному забезпеченні. Під час очної професійної партнерської взаємодії в системах «вчитель-учень», «вчитель-група вчителів», «вчитель-адміністрація школи», «вчитель-психологічна служба школи» також спостерігаються певні недоліки: недостатнє методичне забезпечення щодо організації взаємодії; необхідність урегулювання проблем, що можуть виникати на рівні міжособистісної взаємодії.

Перспективи подальших розвідок.

Незважаючи на продуманість системи партнерської взаємодії між учасниками освітнього процесу, у сучасному ЗЗСО існує низка суперечностей, що гальмують успішність професійної взаємодії. У першу чергу, такі суперечності пов'язані з необхідністю у підсиленні позитивних факторів професійної взаємодії в офлайн та онлайн та зменшенні відповідних їх негативних факторів, тобто потребою у раціональному поєднанні дистанційної та очної форми співпраці учасників освітнього процесу – організації взаємодії в умовах змішаного навчання та взаємонавчання. По-друге, виникає необхідність у вдосконаленні процесу партнерської взаємодії між учителями початкової та базової школи, оскільки реформування освіти та реалізація принципів педагогіки партнерства відповідно до вимог НУШ відбувається поступово, починаючи з 1–4-х класів, і продовжується у 5–6-х класах. Обмін досвідом у взаємонавчанні між учителями початкової та базової школи в межах закладу освіти дозволить, на нашу думку, врахувати специфіку та особливості організації освітнього процесу. Оскільки співпраця між педагогічними працівниками у ЗЗСО недостатньо розкрита у сучасних наукових працях, то обрана тематика дослідження є актуальною та потребує подальшого вивчення.

Список використаних джерел

1. Вихрестенко Ж. В. Формування готовності до групової навчальної діяльності майбутніх учителів початкових класів засобами технології партнерства : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Переяслав, 2020. 25 с.
2. Карпова Л. Г. Теоретико-методичні засади створення освітньо-розвивального середовища в спеціалізованих закладах загальної середньої освіти для обдарованих дітей : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Харків, 2019. 42 с.
3. Марухина І. В., Кондратенко Л. О. Особливості реалізації основних напрямків роботи спеціаліста психологічної служби в умовах дистанційної освіти. *Організація психологічного супроводу та соціально-педагогічного патронажу освітнього процесу в умовах дистанційного навчання* : метод. рек. / за заг. ред. І. В. Марухиної. Суми, 2021. С. 4–16.
4. Онаць О., Данко А. Психологічні аспекти педагогіки партнерської взаємодії в закладах освіти в підручнику для керівника. *Проблеми сучасного підручника*. 2023. № 29. С. 172–184. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2022-29-172-184>
5. Організація дистанційного навчання в школі : методичні рекомендації. URL: <http://surl.li/ckqz> (дата звернення: 15.03.2023).

6. Покроєва Л. Д. Кластерний підхід як основа мережевого партнерства у системі професійного розвитку педагогів. *Партнерство в освіті. Практика взаємодії у контексті освітньої діяльності на шляху розбудови Нової української школи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Харків : Харків. академія неперервної освіти, 2022. С. 64–71. URL: <http://surl.li/fmrxi> (дата звернення: 15.03.2023).

7. Про затвердження Положення про педагогічну інтернатуру : наказ МОНУ від 25.10.2021 р. № 1128. URL: <http://surl.li/fnjllq> (дата звернення: 16.03.2023).

8. Про затвердження Положення про сертифікацію педагогічних працівників : постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2018 р. № 1190. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1190-2018-%D0%BF#Text>

9. Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти : наказ МОНУ від 09.01.2019 р. № 17. URL: <http://surl.li/akxck> (дата звернення: 13.03.2023).

10. Про затвердження професійного стандарту “Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти : наказ Міністерства економіки України від 17.09.2021 р. №17. URL: <http://surl.li/akxck> (дата звернення: 13.03.2023).

11. Прокопенко І. А. Система підготовки майбутніх учителів до фасилітаційної взаємодії з учнями закладів загальної середньої освіти : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Харків, 2021. 43 с.

References

1. Vykhestenko, Zh. V. (2020). *Formuvannya hotovnosti do hrupovoi navchalnoi diialnosti maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv zasobamy tekhnolohii partnerstva [Formation of readiness for group educational activities of future primary school teachers by means of partnership technology]*. (Extended abstract of PhD diss.). Pereiaslav [in Ukrainian].

2. Karpova, L. H. (2019). *Teoretyko-metodychni zasady stvorennia osvitho-rozvyvalnoho seredovyshcha v spetsializovanykh zakladakh zahalnoi serednoi osvity dlia obdarovanykh dite [Theoretical and methodological principles of creating an educational and developmental environment in specialized institutions of general secondary education for gifted children]*. (Extended abstract of D diss.). Kharkiv [in Ukrainian].

3. Marukhyna, I. V., & Kondratenko, L. O. (2021). Osoblyvosti realizatsii osnovnykh napriamkiv roboty spetsialista psykholohichnoi sluzhby v umovakh dystantsiinoi osvity [Peculiarities of implementation of the main areas of work of a psychological service specialist in the conditions of distance education]. In I. V. Marukhyna (Ed.), *Orhanizatsiia psykholohichnoho suprovodu ta sotsialno-pedahohichnoho patronazhu osvitho protsesu v umovakh dystantsiinoi navchannia [Organization of psychological support and socio-pedagogical patronage of the educational process in distance learning conditions]*: metod. rek. (pp. 4-16). Sumy [in Ukrainian].

4. Onats, O., & Danko, A. (2023). Psykholohichni aspekty pedahohiky partnerskoi vzaiemodii v zakladakh osvity v pidruchnyku dlia kerivnyka [Psychological aspects of the pedagogy of partnership interaction in educational institutions in a textbook for managers]. *Problemy suchasnoho pidruchnyka*

[Problems of the modern textbook], 29, 172-184. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2022-29-172-184> [in Ukrainian].

5. *Orhanizatsiia dystantsiinoi navchannia v shkoli [Organization of distance learning at school]*: metodychni rekomendatsii. Retrieved from <http://surl.li/ckqz> [in Ukrainian].

6. Pokroieva, L. D. (2022). Klasternyi pidkhid yak osnova merezhevoho partnerstva u systemi profesiinoi rozvytku pedahohiv [Cluster approach as the basis of network partnership in the system of professional development of teachers]. In *Partnerstvo v osviti. Praktyka vzaiemodii u konteksti osvitho diialnosti na shliakhu rozbudovy Novoi ukrainskoi shkoly [Partnership in education. The practice of interaction in the context of educational activities on the way to the development of the New Ukrainian School]*: materialy Vseukrainskoi naukovopraktychnoi konferentsii (pp. 64-71). Kharkiv: Kharkivska akademiia neperervnoi osvity. Retrieved from <http://surl.li/fmrxi> [in Ukrainian].

7. *Pro zatverdzhennia Polozhennia pro pedahohichnu internaturu [On the approval of the Regulation on pedagogical internship]*: nakaz MONU vid 25.10.2021 r. № 1128. Retrieved from <http://surl.li/fnjllq> [in Ukrainian].

8. *Pro zatverdzhennia Polozhennia pro sertyfikatsiuiu pedahohichnykh pratsivnykiv [On the approval of the Regulation on the certification of teaching staff]*: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27.12.2018 r. № 1190. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1190-2018-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

9. *Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia instytutsiinoi audytu zakladiv zahalnoi serednoi osvity [On the approval of the Procedure for conducting an institutional audit of institutions of general secondary education]*: nakaz MONU vid 09.01.2019 r. № 17. Retrieved from <http://surl.li/akxck> [in Ukrainian].

10. *Pro zatverdzhennia profesiinoi standartu "Kerivnyk (dyrektor) zakladu zahalnoi serednoi osvity [About the approval of the professional standard "Head (director) of the institution of general secondary education]*: nakaz Ministerstva ekonomiky Ukrainy vid 17.09.2021 r. №17. Retrieved from <http://surl.li/akxck> [in Ukrainian].

11. Prokopenko, I. A. (2021). *Systema pidhotovky maibutnikh uchyteliv do fasylitatsiinoi vzaiemodii z uchniamy zakladiv zahalnoi serednoi osvity [The system of training future teachers for facilitating interaction with students of general secondary education institutions]*. (Extended abstract of D diss.). Kharkiv [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 12.10.2023